

Szegedi Tudományegyetem
Mezőgazdasági Kar

FENNTARTHATÓ PRECÍZIÓS KERTÉSZETI SZAKMÉRNÖK
képzés

Dr. habil. Jakab Péter
egyetemi docens

Szerzőtárs: Nagy Piroska, okleveles agrármérnök

Az ökológiai termesztés elméleti alapjai kurzus

Az ökológiai gazdálkodás Alap-feltételrendszere II.

OLVASÓLECKE

 20 perc	 39 perc	Tanulási idő: 3 óra
--	--	------------------------

Jelen tananyag a Szegedi Tudományegyetemen készült az Európai Unió támogatásával.

Projekt azonosító: EFOP-3.4.3-16-2016-00014

SZÉCHENYI 2020

MAGYARORSZÁG
KORMÁNYA

Európai Unió
Európai Szociális
Alap

BEFEKTETÉS A JÖVŐBE

AZ ÖKOLÓGIAI GAZDÁLKODÁS ALAP- FELTÉTELRENDSZERE II.

Ellenőrzés, tanúsítás, gyanú kezelése

Minden gazdasági szereplőnek – beleértve a termelőket, feldolgozókat, kis- és nagykereskedőket, tárolással foglalkozókat, EU-n kívülről importálókat és az EU bio rendeletekre hivatkozó exportőröket, valamint a biotermék előállítóinak, forgalmazóinak alvállalkozóit is -, aki biotermékekkel piacra viteli szándékkal foglalkozik az EU-ban, annak be kell jelentkeznie az ökológiai gazdálkodás rendszerébe.

Fontos tudnunk, hogy az ellenőrzés feladata nem az, hogy a terméket bevizsgálják egy laboratóriumban, és ha mindenféle veszélyesnek ítélt szermaradványtól mentesnek találják, akkor kimondják, hogy bio, hanem az ellenőrző szervezetek a világon mindenütt gondos és folyamatos vizsgálattal biztosítják, hogy a bioterméket a **szabályoknak megfelelő módon** állították elő. A gyakorlatban ez a következőkben leírtakat jelenti (1. kép).

Első lépésként a bioterméket előállítani vagy forgalmazni kívánó személy vagy cég szerződéskötéssel, és a **bejelentkezési lap** kitöltésével bejelentkezik a Biokontroll Hungária Nonprofit KFT-hez, mint ellenőrző szervezethez. Ekkor minden olyan információt eljuttatnak hozzá, melyre a későbbiek során szüksége lesz, így a bejelentkezéshez szükséges **adatlapot**, az **üzemtervet**, a **szerződést**, a **feltételrendszerüket**, és egyéb tájékoztató dokumentumokat, valamint a szükséges formanyomtatványokat, melyeket az elkövetkező időszakban tevékenysége során a gazdálkodónak folyamatosan és pontosan vezetnie kell.

A szerződéskötéssel egy időben vagy a szerződésben meghatározott időponttól az előírásokat teljes mértékben be kell tartani. Növénytermesztés és állattenyésztés esetén

ún. **átállási időre** van szükség ahhoz, hogy a termék ökológiai jelöléssel forgalmazható legyen, de ez idő alatt már minden előírást maradéktalanul be kell tartani.

Minden ökogazdálkodás esetében évente legalább egy alkalommal **átfogóan, előre egyeztetett időpontban a helyszínen ellenőrizik** az előállítási folyamatot.

Esetenként további bejelentett (vagy **be nem jelentett**) ellenőrzések is történhetnek.

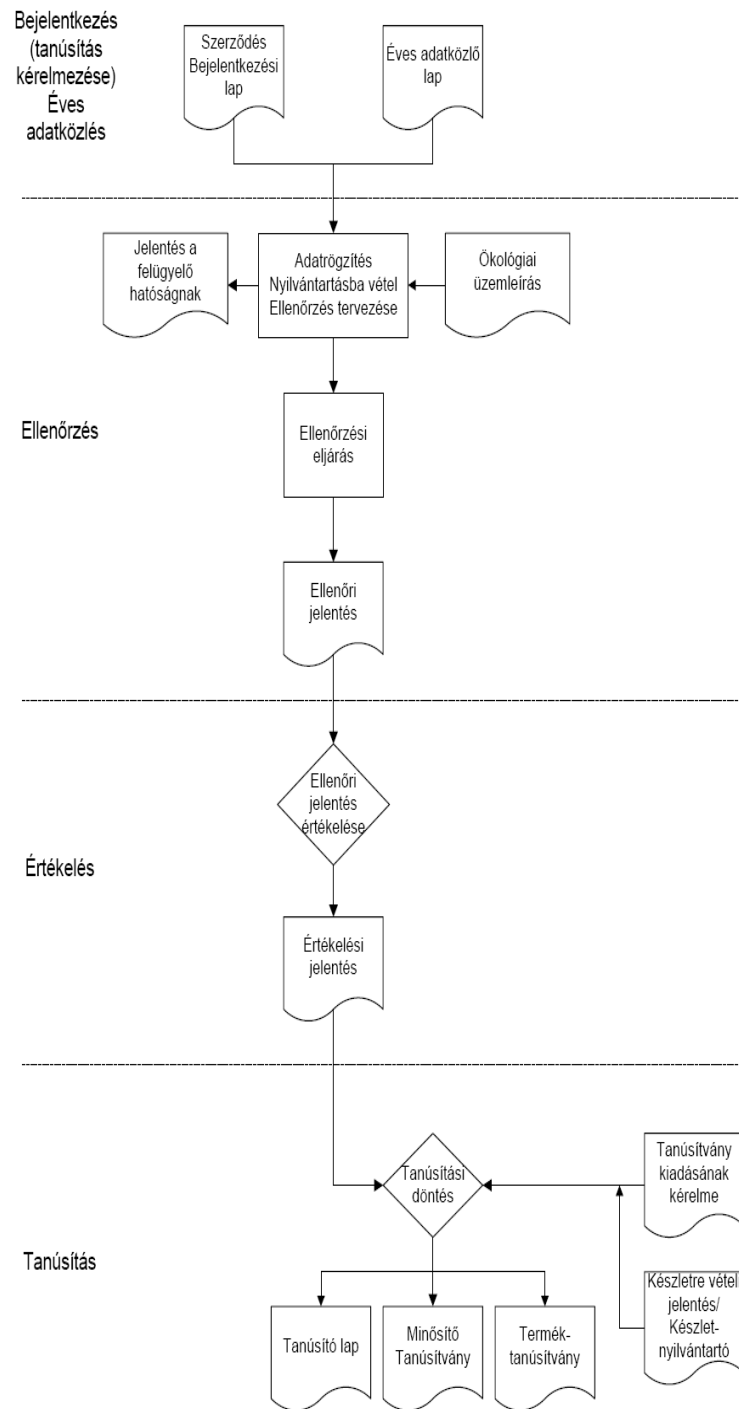
Az ellenőrzés és értékelés után következik a **tanúsítás**, természetesen az ellenőr által készített ellenőri jelentésben foglalt információk, összegyűjtött adatok alapján.

A tanúsítási döntésről a gazdálkodó írásbeli értesítést kap. A jelentések alapján kiállított

Minősítő Tanúsítvány a gazdálkodó nevére szól, az általa végzett, ellenőrzés alatt álló tevékenységre.

A dokumentum mellékletében megtalálható az összes olyan termék felsorolása, mely

ökológiai (vagy átállási) jelöléssel forgalmazható. A tanúsítvány alapesetben a következő év végéig, vagy az új tanúsítvány kiadásáig érvényes.

1 kép. Az ellenőrzési és tanúsítási rendszer folyamatábrája

Forrás: www.biokontroll.hu

Minden gazdasági szereplőre vonatkozó ellenőrzési előírások

Ökológiai jelzéssel **tanúsítvány nélkül nem** hozható forgalomba:

- ♣ mezőgazdasági termék
- ♣ élelmiszer,
- ♣ takarmány,
- ♣ élesztő.

Meg kell győződni arról, hogy a **beszállítók** is rendelkeznek független ellenőrző hatóság vagy szervezet által kiadott írásos **igazolással**. A Biokontroll **listát** vezet partnerei nevéről, címéről, és mások által is hozzáférhetővé teszi.

Amennyiben valamelyik gazdasági szereplő úgy véli, vagy **gyanítja**, hogy az általa előállított, feldolgozott, importált vagy másik gazdasági szereplőtől átvett termék nem felel meg az ökológiai termelés szabályainak, **eljárást**

kezdeményez a Biokontroll Hungária Nonprofit KFT-nél az ökológiai termék eltávolítása, vagy a termék elkülönítése és beazonosítása érdekében. Gyanú esetén a Biokontroll előírhatja, hogy a **gyanú megszűnéséig az adott terméket ne forgalmazzák** ökológiai jelöléssel. Ha a gyanú nem igazolódik be – legfeljebb kétszer – 30 napon belül, a forgalmazás tiltása a határidő lejártával automatikusan megszűnik. Súlyos szabálytalanság esetén a Biokontroll értesíti a hatóságokat is.

Bejelentkezéskor kötelező elkészíteni:

- 📁 Üzemleírást (termelőegység/létesítmény/tevékenység),
- 📁 Alvállalkozók nyilvántartását, és a velük kötött írásbeli megállapodásokat,
- 📁 Az előírások teljesítése érdekében hozott gyakorlati intézkedések leírását,
- 📁 Az előállítási láncban megvalósítandó tisztítási, takarítási intézkedéseket, majd az adatokat frissíteni.

A bekövetkezett változásokat haladéktalanul, írásban közölni kell a Biokontrollal.

A gazdaság vezetőjének írásban nyilatkozatot kell tenni, hogy:

- a műveleteket az ökológiai gazdálkodás szabályai szerint végzik,
- szabálytalanság esetén elfogadja a szankciókat,
- vállalja, hogy szükség esetén értesíti a vevőket, hogy a termékről távolítsák el az ökológiai jelzéseket.

A Biokontroll ellenőrzi a fenti nyilatkozatot, és jelentést ad ki a hiányosságokról, amelyet a gazdasági szereplő ellenjegyez.

A biogazdaságnak a következő nyilvántartásokat kell vezetnie:

- Készletnyilvántartó
- Készletre vételi jelentés
- Raktárak listája
- Reklamációk, panaszok nyilvántartása
- Vevők listája
- Épületek és berendezések tisztítása, fertőtlenítése, kártevőmentesítése
- Igénybe vett és nyújtott szolgáltatások

Több termelőegység egyazon területen történő üzemeltetésekor az ellenőrzés a szokványos termékeket előállító egységekre, és az ott felhasznált anyagok tárolására használt raktárakra, magtárakra is kiterjed. A termelő minden egységében (a szokványosban is) túrni köteles az ellenőrzést. A beszerzett anyagok GMO mentességéről a gazdasági szereplő köteles beszerezni egy beszállítói felelősségvállalási nyilatkozatot.

Ezeket túl a növénytermesztő és növénygyűjtő, és az állattartó gazdaságok szereplőire vonatkozó külön ellenőrzési előírások is vonatkoznak.

Az ökológiai gazdálkodás folyamata

1. Hol lehet ökogazdálkodni?

Az ökológiai gazdálkodásra szánt területeket gondosan kell megválasztani. Vannak olyan területek, amelyek előnyben részesíthetők, vagy kifejezetten alkalmasak erre a célra, és vannak olyanok is, amelyek kevésbé alkalmasak a biogazdálkodásra.

Területek, melyek **előnyben** részesülnek:

- ♣ az **elővetemény nem kapott** sem **mútrágyát**, sem **vegyszeres** növényvédelmet,
- ♣ a környező tábláktól **fasor, vagy út** választja el,
- ♣ **nincs** a belátható környezetében **szennyező forrás** (levegőt szennyező gyár, veszélyes hulladék-lerakó stb.),
- ♣ **szerves trágya** a közelben rendelkezésre áll,
- ♣ lehetséges a **vetésforgó** kialakítása,
- ♣ **nem** folyik a közeli táblákon **repülőgépes növényvédelem**, nem fekszik **repülőgépek pályája**, közlekedősávja alatt.

Hazánkban a **biogazdálkodásra legalkalmasabb területek**:

- ✓ **nemzeti parkokhoz**, tájvédelmi körzetekhez kapcsolódó területek,
- ✓ **vízvédelmi** területek,
- ✓ olyan területek, ahol a környezetszennyezés kivédhető, a termékenység fenntartható az engedélyezett módon, és **kedvezőek az éghajlati** adottságok.

Biogazdálkodásra **kevésbé alkalmas területek**:

- ☞ a levegő- és vízszennyezéstől nem védhető,
- ☞ a vegyszerezett területek közé szorosan ékelődnek,
- ☞ a talaj termékenységét szerves anyaggal fenntartani nem lehet,
- ☞ a kedvezőtlen éghajlati és talajadottságokkal működő területek.

2. Átállás és beállítás

A fogyasztók lehető legnagyobb biztonsága érdekében többéves átállási időtartam választja el a biotermék előállítását a hagyományostól.

Átálláson...

azt az időszakot és tevékenységet értük, amelynek során az ember a gazdálkodás teljes folyamatát az ökológiai termelés követelményei szerint átalakítja.

Az átállás alatt is minden előírást be kell tartani, és csak annak letelte után lehet a terméket ökológiai jelöléssel forgalmazni.

Az átállás időtartama általában **minimum két év**, de **évelő növényeknél**, álló kultúrákban, **biodinamikus gazdálkodás esetén 3 év**. Ennyi idő minimálisan szükséges ahhoz, hogy az ökológiai termesztés módszereinek hatása észlelhető legyen a területen, és a termék minőségében. Esetenként ennél hosszabb átállási idő is szükséges lehet, ha a terület vagy a kultúra előélete ezt megköveteli. Ilyen például a hosszú időn át monokultúrában termesztett, vegyszeres növényvédelemben részesült kukoricatábla. Semmilyen időszak meghatározás nem alkalmazható olyan szennyeződések esetén, amelyek a talajban lassan mozognak, vagy bomlási idejük nagyon hosszú. Különös figyelmet kell szentelni a **nehézfém-szennyezésnek**, vagy a korábban használt, de később **betiltott szerek** (pl. DDT) feltételezett jelenlétének.

A talaj **mikrobiológiai aktivitásának** helyreállítása szintén idő- és munkaigényes folyamat. Az átállás akkor tekinthető befejezettnek, amikor a gazdálkodás az üzemben

vagy területen mindenben megfelel az előírásoknak. Az átállási időt az ellenőrző hatóság (MgSzH) indokolt esetben lerövidítheti, vagy meghosszabbíthatja.

Az átállás típusai:

Azonnali átállás:

az ökológiai termelésre alkalmasnak ítélt területen egy időben, egyszerre a teljes vetésforgó kialakítása megtörténik.

Részleges átállás:

az üzem csak egy részét állítja át területének az ökológiai gazdálkodásra, más területein hagyományos – vegyszeres – termelést folytat.

Fokozatos átállás:

az alkalmasnak ítélt területet fokozatosan, a vetésforgó szakaszainak folyamatos telepítésével vonjuk be az ökológiai gazdálkodásba. Minél több szakaszból áll a tervezett vetésforgó, annál hosszabb időt vesz igénybe az átállás.

Teljes átállás:

a gazdálkodó egység teljes területén ökotermelés folyik.

A gyakorlatban ezeknek a formáknak a **kombinációja fordul elő** a leggyakrabban (pl. fokozatos-teljes, azonnali-részleges).

3. Az eredményes gazdálkodás feltételei

A gazdaság jellemzői

A sikeres gazdálkodásnak számos feltétele van, amelyekre az ökológiai gazdálkodásra áttérő termelőnek fel kell készülnie.

Az első ilyen – és talán legfontosabb - tényező **az ember**. Felkészültségével, alkotóképességével, a helyi viszonyokhoz való alkalmazkodásával, környezettudatával és vállalkozó szellemével hosszú távon a környezet és az egészség aktív védőjévé válhat.

Nagyon fontos tényező **az üzem** elhelyezkedése, sok esetben ez is meghatározója lehet az eredményességnek, hiszen az ökológiai gazdálkodás szempontjából fontos, hogy mekkora az üzem mérete, alakja, és milyen minőségű gazdálkodás folyik az azt körül vevő területeken.

Minden talajtípuson megtalálható az ökológiai gazdálkodás, de a siker feltétele, hogy az adott termőtalajra, és klímaviszonyokra megtaláljuk az ott termesztendő, forgóba állítható, és **piacképes növénykultúrákat**.

Annál könnyebb az üzem átállása, minél sokrétűbb a gazdasági tevékenysége, a termelés szerkezete.

Nagyon fontos, hogy olyan kultúrákat termesszünk, amelyekre fizetőképes kereslet mutatkozik, és szükség esetén akár a hagyományos piacokon is értékesíthetőek legyenek.

Az átállási időszakban a hozamok csökkenése szinte törvényszerű, mely gazdasági kiesést is jelent. Az is tovább nehezíti az átálló gazdaságok helyzetét, hogy az átállási időszakban már az ökológiai gazdálkodás szabályai szerint kell tevékenykednie, viszont a megtermelt – és csökkent hozamú – termékét még nem értékesítheti ökológiai terméként, így nem realizálhatja az ökotermékek magasabb piaci árát sem. Ez a jelenség nagyon megterhelő az átálló gazdálkodó anyagi helyzetére nézve, így szükséges valahogyan **kompenzálni a kiesett bevételeket**. Ezt a feladatot az állam vállalja fel 1997-től, állami támogatások formájában. A támogatás kezdetben százalékos költségtérítéssel indult, majd újabban a Nyugat-Európában szokásos normatív alapon történik.

Az átállás időszakában a gazdálkodónak **sok újdonságot** kell bevezetnie a gazdálkodási gyakorlatába. Ilyen újdonság lehet:

új **növénytermesztési gyakorlat** (mechanikai vagy termikus gyomszabályozás, biológiai növényvédelem, pillangós/fűkeverék alkalmazása, alávetés, új talajművelési eljárások),

új **állattartási eljárások** (kötetlen tartás, homeopátiás orvoslás, újfajta takarmányozás),

új **trágyakezelési gyakorlat** (komposztálás, a trágyalé szellőztetése),

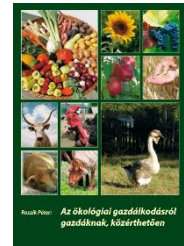

új **marketingeljárások** (a gazdaságból való közvetlen értékesítés, csomagküldő szolgálat, ökopiacokon való árusítás, értékesítés kiskereskedőknek),

új **feldolgozási módszerek** elindítása, árukikészítés, csomagolás, jelölés.

Ezeknek az újdonságoknak az elsajátítására több csatornán érkezik a segítség az ökogazdálkodni vágyóknak. Rendelkezésre állnak szaktanfolyamok, szakkönyvek, folyóiratok, előadások, tanácsadó szolgálatok.

Az átállási terv

Az ökotermelő **üzem alapokmányának**, az átállási tervnek az elkészítése, bemutatása és elfogadtatása kötelező az ellenőrző és minősítő szervezettel. A tervnek négy kötelező elemet kell tartalmaznia:

a **vetésforgó** tervét,

a **trágyakezelés** és komposztkészítés technológiáját,

a **termesztett kultúrák** technológiai vázlatát,

az **állatlétszám**ban és a fajtákban bekövetkező változást az átállás során.

A fentiek mellett az eredményes gazdálkodás érdekében ajánlatos más **folyamatok megtervezése**, felmérése is:

- **helyzetkép** alkotása a gazdálkodás jelenlegi helyzetéről,
- a **változások** termelésre gyakorolt hatásának ismerete,
- az **átálláshoz** szükséges folyamatok azon meghatározása, amely a legkedvezőbb megoldást kínálja az átállás során,

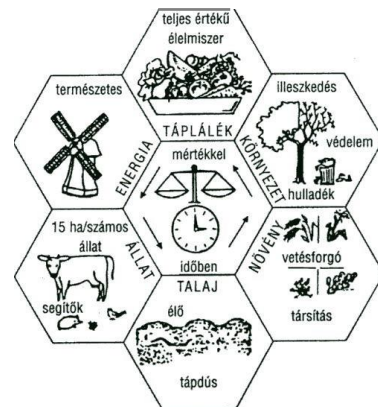
- a termeléshez szükséges **gépek** meglétét, vagy bérelhetőségét,
- **épület- és tárolókapacitást**,
- és az **értékesítési csatornák** meglétét, minőségét, kiépítésének lehetőségeit.

Átállás az ökológiai gazdálkodásra a gondolatok szintjén

Az egészben való **gondolkodás és cselekvés** az ökológiai gazdálkodás kulcsa. (25. ábra). Cél, hogy oly módon állítsunk elő egészséges, teljes értékű élelmiszert, hogy közben a természetes folyamatokat kihasználva, a környezetet kímélő, energiát takarékosan felhasználó, növényt, állatot, és talajt harmóniában tartó gazdálkodást végezzünk.

Az energiafelhasználás csökkentése, optimalizálása összefügg a környezet védelmével az ökológiai gazdálkodásban, és nem mellesleg a költségeket is csökkenti.

Az állatvilág szorosan kapcsolódik az ökogazdálkodáshoz. Kezdetben például, elő kell segíteni a hasznos ragadozók megjelenését, felszaporodását, később pedig ügyelnünk kell a helyben tartásukra.

25. ábra. Egészben való gondolkodás (Györfffy S.)
 Forrás: Biogazdálkodás és az Ökogazdák Kézikönyve nyomán

Az élő talajt megőrizni csak növényekkel és az állatvilággal együttműködve lehet.

A növény az ökogazdálkodás alapvető terméke.

A környezetünk védelmének érdekében gazdálkodásunkat bele kell illeszteni a tájba, sőt, célszerű lenne a települések egészében gondolkodva kialakítani az ökogazdálkodást.

Prof. Dr. Bardócz Zsuzsanna
elmondja gondolatait, hogy
miért a biogazdálkodás az
EGYETLEN ÚT.....

Válaszoljuk meg!

1. *Milyen lépései vannak az ellenőrzési és tanúsítási rendszerbe való becsatlakozásnak?*
2. *Milyen nyilvántartásokat kell vezetnie minden biogazdaságnak? Melyek a specifikumok?*
3. *Melyek a feltételei a sikeres ökológiai gazdálkodásnak?*

Gondolkodjunk el rajta.... és írjuk le!

- ✓ *Elemezze szélesen vett lakókörnyezetét! Vázolja fel egy térképen, hogy melyek azok a helyek, amelyek alkalmasak lehetnek, és melyek azok, amelyek alkalmatlanok ökológiai gazdálkodás folytatására?*

Kötelező irodalom:

- ♣ Seléndy Sz. szerk. (2013): Gyakorlati biogazdálkodás 1. Mezőgazda Kiadó, Budapest
- ♣ Seléndy Sz. szerk. (2005): Ökogazdák kézikönyve. Szaktudás Kiadó Ház, Budapest
- ♣ Süli-Zakar T.-Jakab P. (2016): Környezetkímélő és fenntartható gazdálkodás. SZTE MGK, Hódmezővásárhely
- ♣ Radics L. szerk. (2001): Ökológiai gazdálkodás, Dinasztia Kiadó, Budapest

Ajánlott irodalom:

- ♣ Nagy J. (2009): Ökológiai gazdálkodás. Szaktudás Kiadó Ház, Budapest
- ♣ Roszík P. (2018): Az ökológiai gazdálkodás alap-feltételrendszere. Biokontroll Hungária Nonprofit Kft., Budapest
- ♣ https://www.biokontroll.hu/wp-content/uploads/2019/04/okologiai_gazdalkodasrol_gazdaknak_3-kiadas_interaktiv.pdf